

Nieuwsbrief 72

Februari 2019

---

*De IJswalvis, *Balaena mysticetus**

Herman Sips

Deel 1: Onbekende singer-songwriters van het Arctische zee-ijs

De Groenlandse Walvis kan beter IJswalvis worden genoemd, want niet Groenland maar de aanpassingen aan het zeeijs zijn kenmerkend voor deze walvissoort. De IJswalvis verblijft als enige baleinwalvis zomer én winter in het Noordpoolgebied. Het zijn kolossale dieren van 100.000 kilo die als bulldozers door het water stuwen om, met de allergrootste bekopening die er op de wereld bestaat, zich te voeden met speldenknopgrote roeipootkreeftjes. Met leeftijden van meer dan tweehonderd jaar is de IJswalvis de oudst wordende zoogdiersoort. Ondanks hun bijzondere kenmerken en ondanks de intensieve jacht door met name Nederlandse walvisvaarders is er nog zeer weinig over hun leefwijze bekend. Nog maar kortgeleden is ontdekt dat IJswalvissen in de Fram Straat tussen Spitsbergen en Groenland aan het einde van de zomer juist naar het noorden trekken, diep het zeeijs in. Geluidsopnames met een aan de bodem verankerde hydrofoon hebben aangetoond dat de dieren in het midden van de donkere poolwinter weken achtereen de meest complexe en gevarieerde walvisongs laten horen. Het kan haast niet anders dan dat deze walvisongs deel uitmaken van een langdurig en uitgebreid voortplantingsritueel. De onbekende IJswalvis verdient een iconische status als vlaggenschip van het Noordpool-milieu.

Deel 2: Poolwinter-expedities naar een nog witte plek op kaart

De Icewhale Foundation heeft het initiatief genomen om een serie wetenschappelijke expedities te organiseren naar de dynamische randzone van het Arctische zeeijs in de Fram Straat gedurende opeenvolgende poolwinters. Niet eerder is dit gebied in de poolwinter onderzocht, voorstelbaar gezien de extreme omstandigheden die er heersen: lage temperaturen, stormen, kruierend ijs en maandenlange duisternis. Onderzoeksvragen die met een zekere urgentie moeten worden opgepakt gezien de voortschrijdende opwarming van het noordpoolgebied en de toename van menselijke activiteiten moeten worden opgepakt. Meer kennis is nodig van de IJswalvissen, hoeveel dieren er eigenlijk zijn, waar ze in de winter verblijven, waar ze zich voortplanten, hoe afhankelijk ze zijn van het zee-ijs en hoe kwetsbaar voor verstoring door scheepvaart, exploratie en verontreiniging. Sowieso is er nog maar zeer weinig bekend over het functioneren van het drijfjijf-ecosysteem in het winterhalfjaar.

Samen met pool- en walviswetenschappers ontwikkelen we het Science Plan ADMIRE, een acroniem voor **A**rctic **D**rift **M**ultidisciplinary **I**cewhale **R**esearch **E**xpeditions. Ondersteund door een subsidie van NWO hebben we met het NIOZ, TU Delft en Conoship met succes de *Haalbaarheidsstudie en Basic Design MARVEL* afgerond. MARVEL is een Modular Arctic Research Vessel. Geen dikke lawaaiige ijsbreker maar een innovatief compact en oersterk ijsvaartuig waarmee een zeskoppige bemanning telkens vijf maanden achtereen autonoom de leefomgeving van het drijfjijf in de poolwinter kan onderzoeken.

Herman Sips is marien-bioloog en voorzitter van de Icewhale Foundation

Wanneer	25 februari 2019
Hoe laat	19:30 uur
Waar	Aweg 30, Groningen – ingang Herman Colleniusstraat
Toegang	€ 2,00; studenten gratis

Imaka-lezingen 2019

<i>Datum</i>	<i>Titel van de lezing</i>
25 maart	Marjolein Admiraal over haar archeologische onderzoek in Alaska
29 april	Thomas Lameris over klimaatverandering en trekvogels in de Arctis
27 mei	Marije Tempel over “Arctic Frontiers” en de Arctische energiesector

Wetenswaardigheden en nieuws

Massive Antarctic iceberg spotted on NASA Operation IceBridge flight

By Kate Ramsayer and Patrick Lynch, NASA's Goddard Space Flight Center

On Wednesday, November 7, 2018, NASA's Operation IceBridge campaign flew over an iceberg that is three times the size of Manhattan – the first time anyone has laid eyes on the giant iceberg, dubbed B-46 by the U.S. National Ice Center, that broke off from Pine Island Glacier in late October. Wednesday's flight plan took the IceBridge team over Pine Island Glacier as part of the long-running campaign to collect year-over-year measurements of sea ice, glaciers, and critical regions of Earth's ice sheets. As NASA's DC-8 flew its pre-determined flight pattern, the new iceberg that calved in late

October also came into view.

On October 29, 2018, the National Ice Center, which tracks icebergs for navigation purposes, estimated the surface area of B-46 at 66 square nautical miles, though satellite imagery and the IceBridge flight showed that the main iceberg is already beginning to break up.

Photo: A close view of the rift separating Pine Island Glacier and iceberg B-46, as seen on an Operation IceBridge flight on November 7, 2018. Credit: NASA/ Brooke Medley.

Bron: <https://climate.nasa.gov/news/2827/massive-antarctic-iceberg-spotted-on-nasa-operation-icebridge-flight/> Published: November 12, 2018.

Groep van ruim honderd Groenlandse walvissen aangetroffen ten oosten van Groenland

Wetenschappers van Wageningen Marine Research zijn teruggekeerd van een geslaagde expeditiecruijs georganiseerd door Oceanwide Expeditions, Inezia Tours & Natuurpunt in het Arctische gebied. Dit voorjaar stuitten de onderzoekers op ruim honderd foeragerende Groenlandse walvissen (*Balaena mysticetus*) in de Groenlandzee ten zuidwesten van Spitsbergen. Deze bedreigde walvissoort was voorheen in dat gebied bijna uitgestorven en staat daarom als 'Critically Endangered' op de Rode lijst van de IUCN.

Aantal getelde Groenlandse walvissen overtreft voorgaande jaren

Al enige jaren varen onderzoekers van Wageningen Marine Research als gids voor Oceanwide Expeditions mee aan boord van het expeditiechip Plancius. Sinds 2015 worden tijdens deze tochten jaarlijks Groenlandse walvissen waargenomen aan de rand van het pakijts ter hoogte van Oost Groenland. Maar dit jaar werden alle aantallen die in eerdere jaren werden geteld ver overtroffen. Op 1 juni 2018 werden maar liefst tussen de 104 en 114 verschillende Groenlandse walvissen geteld in een tijdbestek van nog geen zeven uur varend in het pakijts.

Hele artikel via: <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Projecten/Arctic-Duurzame-ontwikkeling-Noordpool/Show/Groep-van-ruim-honderd-Groenlandse-walvissen-aangetroffen-ten-oosten-van-Groenland.htm> . Gepubliceerd: 12 juni 2018

Baffin Island's Mary River iron ore mine

This mine has been shipping out black powdery pellets since 2015 from remote Baffin Island in Nunavut, Canada. The mine shipped a record-breaking amount of iron ore in 2018. The five million tons sent to customers in Europe and Asia represented the largest shipping program ever undertaken in the Canadian High Arctic.

In addition, this year for the first time, two ships delivered Baffinland iron ore to Asia rather than just Europe, which was the sole destination in past years. The delivery of iron ore to Taiwan and Japan signals the integration of one of the world's most northern mines into global commodity chains.

Interestingly, the ships reached Asia by crossing Baffin Bay in between Canada and Greenland before going on to the Atlantic Ocean and the Northern Sea Route. The easterly routing taken points towards the irrelevance of the Northwest Passage for Arctic shipping at the current point in time. In fact, this year, only two ships transited the entire Northwest Passage, marking a stark contrast with previous years in which Crystal Cruises' *Crystal Serenity*, for instance, organized luxury cruises through the legendary route. As the Northern Sea Route continues to develop, welcoming more ships and the expansion of gas development on the Yamal Peninsula, where a second LNG train began shipments this year at Yamal LNG and preparations for Arctic LNG 2 are underway, the Northwest Passage continues to fall behind.

Bron: <http://www.cryopolitics.com/2019/01/05/2018-arctic-review/>

Walvissen groot en vet

Na het verschijnen van *Het dagboek van de Amelander walvisvaarder Hidde Dirks Kat. De meest vergeten schipbreuk uit de vaderlandse geschiedenis*, treedt Hans Beelen nu op als medeauteur van dit boek. Uit alles blijkt dat hij en Ingrid Biesheuvel niet alleen zeer goed bekend zijn met de publicaties die door de eeuwen heen over de Nederlandse walvisvaart zijn verschenen, maar ook enthousiaste en bedreven hertalers. Door de hertaling zijn de originele fragmenten vlot leesbaar, waarbij er uitgebreid wordt 'geciteerd'. Hierdoor krijgt de lezer een fraai inzicht in de praktische aspecten van de Arctische walvisvaart in de 16e tot en met de 19^e, begin 20e eeuw, de gevaren die bemanningen trotseerden en ontberingen die ze ondergingen, vooral in geval van stormen of een

schipbreuk in het zeeijs. Wilskracht, vindingrijkheid maar ook de belevingswereld worden boeiend beschreven. De beschrijving van de alom aanwezige invloed van godsdienst, het magisch denken en de visie van de bemanningen op de inheemse bevolking van Groenland in de hertaalde fragmenten houden de lezer geboeid en geven zo een mooi inzicht in het tijdsbeeld. Aandoenlijk is de passage waarin beschreven wordt dat een groep walvisvaarders, die schipbreuk heeft geleden, de hulp die ze krijgen aangeboden van Inuit niet durven te accepteren nadat ze na een barre tocht over het ijs Groenland hebben weten te bereiken. De gekozen illustraties zijn een mooie aanvulling op de tekst.

Walvissen groot en vet Ingeleid en hertaald door Hans Beelen en Ingrid Biesheuvel. Athenaeum-Polak & Van Gennep, 2018. € 20,00

Digitale bibliotheek over walvisvaart

Aan deze bibliotheek zijn onlangs zeven nieuwe publicaties toegevoegd:

Mathys Syvertsz, *Een tractaet, seer dienstelijck voor alle zee-varende luyden, door het t'samen spreken van twee piloten*. Amsterdam/Haarlem, 1597: https://www.dbnl.org/tekst/siev002trac01_01/index.php

Jan Huyghen van Linschoten, *Voyagie ofte schipvaert van by Noorden om langes Noorwegen*. Met illustraties van Joannes en Baptista van Doetechum. Franeker, 1601 (met afbeeldingen van de gekleurde kaarten): https://www.dbnl.org/tekst/lins001voya01_01/index.php

J.H. Campe: *Reisbeschryvingen voor de jeugd, Eerste deel*. Uit het Hoogduitsch vertaalt. Amsterdam, 1786: https://www.dbnl.org/tekst/camp033reis01_01/

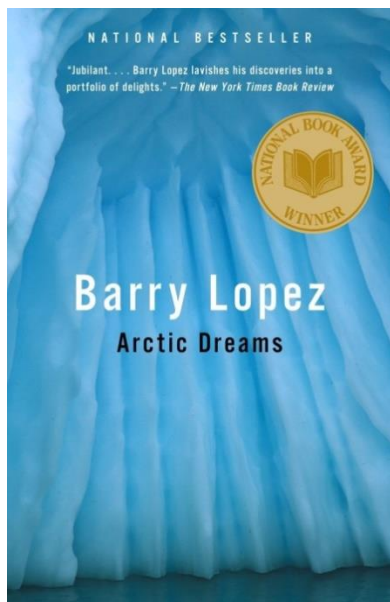
Reinier Hylkes, Merkwaardig verhaal van Reinier Hylkes, als matroos, met het schip de Hopende Visser commandeur Volkert Jansz, ten jare 1777, na Groenland uitgevaren op de walvisvangst, en aldaar met 9 andere schepen verongelukt. Amsterdam, 1779: https://www.dbnl.org/tekst/hylk008merk01_01/index.php

Cornelis Struys, Cornelis Jansz. van Teylingen en Ary de Wit, Egt verhaal der wonderbaare bewaaring Gods, van de manschappen, gevaaren met het schip De Eendragt, gevoerd geweest by stuurman Cornelis Struys. Vlaardingen 1783: https://www.dbnl.org/tekst/stru041egtv01_01/index.php

Hans Egede Saabye, *Fragmenten uit een dagboek, gehouden in Groenland, in de jaren 1770-1778*. Groningen 1818: https://www.dbnl.org/tekst/saab003frag01_01/index.php

Arctic Dreams - Imagination and Desire in a Northern Landscape

Barry Lopez's National Book Award-winning classic study of the Far North is widely considered his masterpiece. Lopez's journey across our frozen planet is a celebration of the Arctic in all its guises. A

hostile landscape of ice, freezing oceans and dazzling skylscapes. Home to millions of diverse animals and people. The stage to massive migrations by land, sea and air. The setting of epic exploratory voyages. And, in crystalline prose, Lopez captures the magic of the Arctic – the essential mystery and beauty of a continent that has enchanted man's imagination and ambition for centuries.

Lopez offers a thorough examination of this obscure world- its terrain, its wildlife, its history of Eskimo natives and intrepid explorers who have arrived on their icy shores. But what turns this marvelous work of natural history into a breathtaking study of profound originality is his unique meditation on how the landscape can shape our imagination, desires, and dreams. Its prose as hauntingly pure as the land it describes, *Arctic Dreams* is nothing less than an indelible classic of modern literature.

Barry Lopez *Arctic Dreams – Imagination and Desire in a Northern Landscape*. Vintage Publishing.

Gesignaleerd

David Grann *De witte duisternis. Een eenzame reis over Antarctica*. Vertaling van *The White Darkness. A solitary journey across Antarctica*.

Vertaald door Pon Ruiter. Volt, 2018, 158 blz., € 20 (gebonden), € 11,99 (e-boek)

Adwin de Kluyver *Het gedroomde Noorden. Een atlas*. Spectrum, 2018, 285 blz. € 19,99. Recensie volgt.

Websites

Websites over walvissen:

<https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/marine-research/show-marine/Groep-van-ruim-honderd-Groenlandse-walvissen-aangetroffen-ten-oosten-van-Groenland.htm>

https://arcticwwf.org/newsroom/the-circle/arctic-biodiversity/the-extensive-repertoire-of-bowhead-whales/?utm_source=WWF+Arctic+Programme&utm_campaign=2358df82da-polarpanda_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_bda212f775-2358df82da-712502025

<https://arcticwwf.org/newsroom/news/video-drone-footage-reveals-rarely-seen-bowhead-whales-in-the-arctic/>

Willem Barentsz Pool Instituut:

Het virtuele instituut van alle Nederlandse poolonderzoekers, een netwerk voor kennis, onderzoek en onderwijs over de Arctis en Antarctica: <http://www.wbpi.nl/>.

Archief Imaka-Nieuwsbrieven: <http://www.rug.nl/research/arctisch-centrum/imaka/nieuwsbrieven/>